

Grażyna Michalczuk

Uniwersytet w Białymstoku

KAPITAŁ INTELEKTUALNY ORGANIZACJI I JEGO POMIAR – WYZWANIE PRZEDSIĘBIORSTW GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

1. Wstęp

Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach globalizacji gospodarki oraz turbulentnego otoczenia, z którym pozostają w stanie permanentnych interakcji, determinuje konieczność zmiany paradygmatów działania adekwatnie do sił ekonomicznych kształtujących współczesną gospodarkę.

Problem ten dotyczy między innymi sposobu konkurowania będącego jednym z fundamentalnych rozstrzygnięć strategicznych każdego przedsiębiorstwa. W celu budowania i umacniania przewagi konkurencyjnej organizacje poszukują efektywnych i skutecznych sposobów wzmacniania swojej konkurencyjności.

Na obecnym etapie rozwoju gospodarki, który określany jest mianem gospodarki opartej na wiedzy¹, istotnej zmianie uległ sposób postrzegania zarówno źródeł przewagi konkurencyjnej, jak i czynników decydujących o jej trwałości. Obecnie konkurencyjność określa nie tylko potencjał ekonomiczny przedsiębiorstwa, ale też jego zdolność do antycypowania przyszłych warunków funkcjonowania² oraz wprowadzania szybszych zmian niż konkurenci. Szanse na konkurencyjnym rynku wykorzystują przede wszystkim firmy dysponujące aktualną informacją i najnowszą wiedzą, którą potrafią wykorzystać w celu utrzymania przewagi konkurencyjnej.

Jeszcze do niedawna to zasoby materialne stanowiły potencjał konkurencyjny przedsiębiorstw. Obecnie jednak wskazuje się, że są nimi unikatowe zasoby o cha-

¹ GOW w rozumieniu OECD i Banku Światowego to gospodarka, w której wiedza jest tworzona, przyswajana i wykorzystywana bardziej efektywnie przez przedsiębiorstwa, organizacje i społeczności, sprzyjając szerszemu rozwojowi gospodarczemu. Jest to więc gospodarka oparta na zasobach wiedzy oraz wykorzystująca potencjał wiedzy jako strategiczny czynnik jej rozwoju. W krajach członkowskich OECD gospodarka oparta na wiedzy obejmuje od 30 do 70% PNB. Oczekuje się, że do roku 2010 w UE będzie ona obejmować ok. 70% PNB. Szerzej: *Gospodarka oparta na wiedzy jako wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, marzec 2001.

² E. Skrzypek, *Rola wiedzy we współczesnym zarządzaniu*, [w:] *Polskie firmy wobec globalizacji. Luka kompetencyjna*, PWN, Warszawa 2007, s. 92.

rakterze niematerialnym³, tj. kultura organizacji, zasoby informatyczne, kontakty z klientami, *know how*, listy klientów, marki handlowe, prawa autorskie, struktury organizacyjne, wiedza i umiejętności pracowników, określane mianem kapitału intelektualnego.

Kapitał intelektualny postrzegany jest jako rezultat transformacji wiedzy, ale też jako wiedza sama w sobie⁴ przyczyniająca się do generowania przyszłych korzyści ekonomicznych. Stanowi on kombinację trudno identyfikowalnych i niematerialnych zasobów jednostki niemających fizycznego lub finansowego wymiaru.

Celem artykułu jest przedstawienie jednego z obszaru wyzwań, jakie stawiane są przedsiębiorstwom funkcjonującym w warunkach gospodarki opartej na wiedzy, a dotyczącego konceptualizacji oraz pomiaru kapitału intelektualnego.

2. Niejednoznaczność kategorii „kapitał intelektualny”

Jedną z kluczowych, a równocześnie niejednoznacznych kategorii, której zarówno teoria, jak i praktyka przypisują różny zakres pojęciowy, jest kapitał⁵. Jak większość kategorii ekonomicznych, jest on myślową syntezą określonego fragmentu rzeczywistości gospodarczej organizacji. Kapitał sam w sobie jest pojęciem abstrakcyjnym i staje się terminem dopiero po jego zdefiniowaniu. To właśnie sposób zdefiniowania danej kategorii informuje o jej zakresie i znaczeniu.

Dążenie do implementacji dorobku nauk ekonomicznych doprowadziło do wyodrębnienia wielu pojęć zawierających słowo „kapitał”, w tym między innymi kapitału intelektualnego. Jest wynikiem ewolucji samego pojęcia „kapitał” oraz pojawienia się jego nowych form i przymiotnikowych związków z tym słowem⁶. Powstaje zatem pytanie, czym jest kapitał intelektualny i co go odróżnia od tradycyjnie rozumianego kapitału, czyli kapitału materialnego (rzeczowego, finansowego). Odpowiedź na tak sformułowane pytanie nie jest jednak łatwa, biorąc pod uwagę to, iż mimo licznych prób, do dzisiaj nie udało się wypracować jednej, ogólnie przyjętej definicji kapitału intelektualnego.

Pierwsze próby⁷ zdefiniowania oraz opracowania sposobów jego pomiaru zostały podjęte przez Sveiby’ego, który definiował kapitał intelektualny jako różnicę mię-

³ Mają one atrybuty zasobów zapewniających długotrwałą przewagę konkurencyjną, tzn. są: wartościowe, co oznacza, że mogą być podstawą wykorzystania szans lub przeciwstawienia się zagrożeniom, rzadkie dla obecnej i przyszłej konkurencji, trudne do imitacji i kopiowania przez kontrahentów, niemożliwe do substytucji przez inne zasoby, mogą być jednocześnie wykorzystywane w różnych procesach biznesowych firmy. J. Barney, *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*, „Journal of Management” 1991, vol. 17(1).

⁴ A. Jarugowa, J. Fijałkowska, *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym. Koncepcje i praktyka*, ODDiK, Gdańsk 2002, s. 9.

⁵ W języku potocznym kapitał jest utożsamiany ze wszystkim, co ma jakąś wartość.

⁶ *Czym jest kapitał intelektualny?*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2008, nr 1, s. 4.

⁷ Jednak okres wzmożonego zainteresowania problematyką kapitału intelektualnego datuje się dopiero na lata 80., w których to właśnie praktyka gospodarcza stała się impulsem do innego spojrzenia na zasoby, rozpoczynając tym samym proces poszukiwania teoretycznych uzasadnień tłumaczących istotę pojęcia kapitał intelektualny.

dzy wartością rynkową a wartością księgową spółki publicznej odpowiadającą jej wartości aktywów niematerialnych. W ramach struktury wewnętrznej kapitału intelektualnego wyodrębnił on: kapitał strukturalny wewnętrzny (patenty, koncesje, modele, systemy komputerowe, administracyjne, kultura organizacji), kapitał strukturalny zewnętrzny (relacje z klientami i dostawcami, marki handlowe, reputacja, wizerunek)⁸. Natomiast L. Edvinsson, pierwszy na świecie dyrektor ds. kapitału intelektualnego, za kapitał ten uznaje „kapitał niefinansowy” przedsiębiorstwa, który jest środkiem do osiągania celów w przyszłości. We wspólnej definicji z M.S. Malone określa kapitał intelektualny jako posiadaną wiedzę, doświadczenie, technologię organizacyjną, stosunki z klientami i umiejętności zawodowe, które pozwalają firmie uzyskać przewagę konkurencyjną na rynku. Wyróżnione składniki ujmują za pomocą dwóch podstawowych komponentów kapitału intelektualnego: kapitału ludzkiego (połączona wiedza, umiejętności, doświadczenie, kreatywność, innowacyjność i zdolność pracowników pozwalające na sprawne wykonywanie zadań) i kapitału strukturalnego (zdolności i zasoby przedsiębiorstwa wspierające produktywność pracowników)⁹.

Przedstawione podejścia do konceptualizacji kapitału intelektualnego stały się wyjściową do wypracowania kolejnych definicji. Różnią się one nie tylko poziomem agregacji komponentów go tworzących, ale też jego dualnym postrzeganiem.

W kontekście jego elementów składowych (ujęcie statyczne) kategorią kapitału intelektualnego obejmuje się zidentyfikowany niematerialny potencjał przedsiębiorstwa, tj. zasoby relacyjne, wiedzę, doświadczenie i umiejętności pracowników organizacji, *know how*, patenty, licencje, który mimo rozbieżności w koncepcjach najczęściej agregowany jest w trzech komponentach: kapitale ludzkim, kapitale organizacyjnym (wewnętrzny kapitał strukturalny), kapitale klientów (zewnętrzny kapitał strukturalny).

W ujęciu dynamicznym (procesowym) kategoria kapitału intelektualnego odzwierciedla nie tylko zidentyfikowany niematerialny potencjał przedsiębiorstwa, ale też efekt wzajemnych powiązań i zależności zachodzących między poszczególnymi jego komponentami (efekt transformacji i przepływu wiedzy użytecznej dla firmy).

Niezależnie od przyjętych podejść do definiowania kapitału intelektualnego jego poziom oraz struktura determinują przyszły potencjał organizacji, a jego siła tkwi niewątpliwie w integracji jego elementów składowych¹⁰.

Wybrane podejścia do definiowania kapitału intelektualnego w ujęciu statycznym i dynamicznym ilustruje tab. 1.

⁸ A. Jashapara, *Zarządzanie wiedzą*, PWE, Warszawa 2006, s. 337.

⁹ L. Edvinsson, M.S. Malone, *Kapitał Intelektualny*, PWN, Warszawa 2001, s. 39-40.

¹⁰ E. Skrzypek, *Zarządzanie wiedzą i informacją jako podstawa zintegrowanego systemu zarządzania przedsiębiorstwem*, [w:] *Zarządzanie wiedzą i procesy restrukturyzacji i rozwoju przedsiębiorstwa*, AE, Kraków 2000, s. 25.

Tabela 1. Podejścia do definiowania kapitału intelektualnego – ujęcie statyczne i dynamiczne

Autor	Sposób definiowania
Ujęcie statyczne	
1	2
T.A. Stewart	Kapitał intelektualny to intelektualna materia: wiedza, informacje, własność intelektualna, doświadczenie, które może stanowić element kreowania wartości. To suma wszystkiego, co każdy w przedsiębiorstwie wie i co decyduje o jego przewadze konkurencyjnej. To suma kapitału ludzkiego, kapitału strukturalnego, kapitału klientów
A. Ward	Kapitał intelektualny to suma istniejących w firmie „wysp wiedzy”; zadaniem przedsiębiorstwa jest stworzenie między nimi powiązań i koordynacja wiedzy pracowników w celu uzyskania korzyści w wymiarze jednostkowym i całościowym
G. Roos, J. Roos	Kapitał intelektualny to suma ukrytych aktywów przedsiębiorstwa, które nie są w pełni ujęte w sprawozdawczości finansowej, a które obejmują zarówno to, co tkwi w głowach członków organizacji, jak i to, co pozostaje w przedsiębiorstwie, gdy oni je opuszczają. To suma kapitału strukturalnego (nieświadomy element kapitału intelektualnego uzależniony od powiązań przedsiębiorstwa z otoczeniem, a jego wartość jest pochodną wartości samej organizacji, czyli struktury wewnętrznej, procesów i kultury oraz strategii odbudowy i rozwoju) oraz kapitału ludzkiego (myśląca część kapitału intelektualnego, kompetencje, postawy, sprawność intelektualna pracowników)
B. Lev	Kapitał intelektualny to prawa do przyszłych korzyści, które nie mają fizycznego lub finansowego wymiaru i obejmują takie pozycje generujące oszczędności w kosztach, jak: patent, znak firmowy, unikalna struktura organizacyjna
M. Bratnicki, J. Strużyńska	Kapitał intelektualny to suma wiedzy posiadanej przez ludzi tworzących społeczność przedsiębiorstwa i praktycznego przekształcania tej wiedzy w składniki wartości przedsiębiorstwa. Obejmuje on: kapitał ludzki (kompetentność, zręczność intelektualna, motywacja), kapitał organizacyjny (struktura wewnętrzna, struktura zewnętrzna, kapitał rozwojowy), kapitał społeczny (kapitał strukturalny, wymiar stosunków międzyludzkich, kapitał poznawczy)
Ujęcie dynamiczne	
K.M. Wiig	Kapitał intelektualny składa się z aktywów powstałych w skutek czynności intelektualnych, rozciągających się od nabywania nowej wiedzy (uczenie się) przez inwencję do tworzenia cennych relacji z innymi
L. Prusak	Kapitał intelektualny to intelektualna materia, która została zmaterializowana i wykorzystana do stworzenia wysoko wartościowych aktywów
W.R. Bukowitz, R.L. Williams	Kapitał intelektualny to niematerialna forma majątku, która dzięki przepływowi wiedzy kreuje większe bogactwo. Składa się z: kapitału ludzkiego (możliwości indywidualnych osób i zespołów pracowniczych do zaspokajania potrzeb klientów, kompetencje, modele myślowe), kapitału klienta (siła związków z klientami), kapitału organizacyjnego (zdolności organizacji zlokalizowane w skodyfikowanej wiedzy – bazy danych, procesy, infrastruktura techniczna, kultura organizacyjna, normy i wartości)
J. Fitz-Enz	Kapitał intelektualny to własność intelektualna firmy (informacje znajdujące się w dokumentach firmy, w umysłach pracowników; informacje te mogą mieć postać m.in.: marki, znaków handlowych, praw autorskich) oraz skomplikowany splot procesów i kultury połączony z siecią różnego rodzaju relacji i kapitałem ludzkim

1	2
A. Brooking	Kapitał intelektualny to wynik realizacji i synergicznego współdziałania kilku subprocesów; składają się na nie: aktywa rynkowe (potencjał i możliwości przedsiębiorstwa w realizacji oczekiwań rynku, np. pozycja rynkowa, nazwa firmy, kanały dystrybucji); aktywa własności intelektualnej (aktywa chronione prawem: patenty, prawa do publikacji); aktywa ludzkie (jakość uzyskiwana od ludzi, np. umiejętność rozwiązywania problemów, kreatywność zatrudnionych, przedsiębiorczość i umiejętność kadry); aktywa infrastrukturalne (filozofia zarządzania, kultura, systemy informacyjne, stosowane technologie)

Źródło: B. Lev, *Intangibles. Management, Measurement and Reporting*, Brookings Institution Press, Washington D.C. 2001, s. 5.; K.E. Sveiby, *Intellectual Capital and Knowledge Management*, www.sveiby.com; J. Fitz-Enz, *Rentowność inwestycji w kapitał ludzki*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2001, s. 23-26; M. Bartnicki, J. Strużyna, *Przedsiębiorczość i kapitał intelektualny*, AE, Katowice 2001, s. 72; A. Brooking, *The Management of Intellectual Capital*, „Long Range Planning” 1997, vol. 3, s. 364; S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006, s. 70-78; N. Brennan, B. Connel, *Intellectual Capital: Current Issues and Policy Implications*, „Journal of Intellectual Capital” 2000, vol. 3, s. 206-240.

Kategorię kapitału intelektualnego próbuje się uporządkować, sklasyfikować, dogłębnie scharakteryzować niematerialną stronę przedsiębiorstwa, a także wyjaśnić, czym są zasoby wiedzy organizacji, gdzie się znajdują oraz jaką mają wartość.

Jest to jednak sfera specyficzna, trudna do określenia, co wynika z jej specyficznych cech. Kapitał intelektualny na tle kapitału materialnego wyróżniają przede wszystkim: nieograniczony dostęp do tej formy kapitału dzięki łatwości przenikania między podmiotami, nadzwyczajne możliwości kreowania wartości przez jego wykorzystanie przez wielu użytkowników, nieograniczona możliwość wielokrotnego wykorzystania, możliwość wykorzystania symultanicznego, wysokie ryzyko dysponowania i użytkowania, ograniczone możliwości oszacowania korzyści z jego wykorzystania, tworzenie i akumulowanie w długim okresie, powolne tempo deprecjacji, trudność kopiowania, brak substytutów o podobnej strategicznej wartości.

Te specyficzne cechy kapitału intelektualnego ograniczają możliwość przeniesienia na jego grunt wypracowanych już ram czy też schematów przyjętych dla kapitału materialnego. Dotyczy to nie tylko możliwości jego diagnozowania, ale też pomiaru.

3. Specyfika i ograniczenia pomiaru kapitału intelektualnego

Wzrost znaczenia kapitału intelektualnego jako potencjału konkurencyjnego wymusza konieczność jego pomiaru. Stworzenie odpowiedniego systemu pomiaru pozwala na zidentyfikowanie stopnia rozwoju poszczególnych elementów kapitału intelektualnego, a także na określenie ich obecnej wartości, co jest niezbędne z punk-

tu widzenia zarówno dokonywania wyboru między alternatywnymi sposobami działania w przedsiębiorstwie, jak i podejmowania strategicznych decyzji w firmie¹¹.

W praktyce jest to bardzo trudne, gdyż kapitał intelektualny jest pojęciem abstrakcyjnym i nie można go zaobserwować. Obserwować można jedynie efekty jego istnienia, tzw. artefakty¹². W przedstawionym kontekście odzwierciedleniem kapitału intelektualnego są zasoby niematerialne zawarte w strukturach utrzymujących relacje z otoczeniem, w strukturach organizacyjnych i ludziach.

Mimo licznych prac prowadzonych w tym zakresie nie wypracowano, jak dotychczas, obowiązującego standardu dotyczącego pomiaru kapitału intelektualnego. Istotnym problemem są ograniczenia w pomiarze zasobów niematerialnych w ramach istniejącego systemu rachunkowości¹³. Narzędzia, jakimi dysponuje obecnie rachunkowość, pozwalają przede wszystkim mierzyć to, co wymierne (aktywa materialne), natomiast w niewielkim stopniu są przydatne do pomiaru zasobów niematerialnych wypracowanych w przedsiębiorstwie, z których znaczna część ma charakter nieuchwytny i niewymierny. Co prawda, pewne składniki kapitału intelektualnego mogą być wyodrębnione ze wskazaniem źródła ich wartości, np. marka, *know how*, patenty, ale wyłącznie w przypadku ich pozyskania z zewnątrz przedsiębiorstwa (np. zakupu, połączenia jednostek gospodarczych).

Ograniczenia te wymuszają konieczność poszukiwania metod pomiaru wychodzących poza ten system. Do dzisiaj wypracowano kilkadziesiąt modeli i narzędzi pomiaru, które zmieniały swoją postać¹⁴. Różnią się od siebie zakresem, metodologią oraz charakterem dostarczanych wyników. Część metod umożliwia pomiar wartości i stopnia rozwoju kapitału intelektualnego w odniesieniu do całej organizacji. Pozostałe pozwalają na pomiar poszczególnych komponentów kapitału intelektualnego¹⁵. Różnicuje je również charakter dostarczanych wyników pomiaru. Metody finansowe (monetarne) umożliwiają pomiar finansowy, natomiast metody niefinansowe (niemonetarne) – ocenę kapitału intelektualnego przy wykorzystaniu określonych parametrów, kryteriów i wskaźników¹⁶.

¹¹ G. Urbanek, *Pomiar kapitału intelektualnego i aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 157.

¹² A. Fazlagić, *Metody jakościowe w pomiarze kapitału intelektualnego*, www.egov.pl.

¹³ Jest to istotny problem, gdyż mimo rozmaitych form przekazu rachunkowość nadal stanowi najważniejsze źródło informacji służących do podejmowania decyzji ekonomicznych i dokonywania racjonalnych wyborów między alternatywnymi kierunkami działania i inwestowania.

¹⁴ Metody pierwszej generacji skupiające się na analizie zasobów przedsiębiorstwa oraz ich zmian w czasie. Metody drugiej generacji, w których stosowane narzędzia i techniki, skupione są głównie na procesach zachodzących między analizowanymi zasobami, a nie samych zasobach. Metody trzeciej generacji skupiają się na połączeniu poszczególnych miar w jedną wartość odpowiadającą potrzebom danej grupy obserwatorów. G. Roos, *An Intellectual Capital Primer*, Canfield University, 2003, www.euintangibles.net/library/localfiles/Ross_AnIntellectualCapitalPrimer/, s. 8).

¹⁵ D.H. Luthy, *Intellectual Capital and its Measurement*, 2004, www.bus.osaka-cu.ac.jp

¹⁶ Tan H., Plowman D., Hancock P., *Intellectual Capital and Financial Returns of Companies*, „Journal of Intellectual Capital” 2007, vol. 8, s. 76-95.

Najwięcej kontrowersji budzi jednak kwestia wyboru parametru wyceny. Zwolennicy miar finansowych argumentują, że brak przełożenia mierników na wielkości finansowe powoduje trudności w ich interpretacji i w efekcie brak jednoznacznych ocen co do „jakości” aktywów¹⁷. Natomiast przeciwnicy podkreślają, że wycena zasobów niematerialnych jest niemożliwa (nawet zbędna), co wynika z ich dużej podatności na fluktuację. Podstawą pomiaru powinny być więc mierniki niefinansowe¹⁸.

Niezależnie od przytaczanych argumentów żadna z tych metod nie spełnia kryteriów uniwersalności i wobec każdej można sprecyzować określone zastrzeżenia (tab. 2).

Tabela 2. Ograniczenia w stosowaniu metod pomiaru kapitału intelektualnego

Metody finansowe (ilościowe)	Metody niefinansowe (jakościowe)
<ul style="list-style-type: none"> – są obiektywne i wiarygodne tylko wówczas, gdy opisują bardzo zawężony fragment całości – oparte są na sprawozdawczości finansowo-księgowej bazującej na danych historycznych (brak możliwości określenia przyszłościowego potencjału kapitału intelektualnego) – bazują na danych podlegających zjawiskom spekulacyjnym (dotyczy to metod porównujących wartość rynkową z księgową) 	<ul style="list-style-type: none"> – są dostosowane do danego podmiotu, co utrudnia możliwość porównań – trudna do uzyskania wiarygodności danych ze względu na brak standardów rachunkowości kapitału intelektualnego – generują dużą liczbę dodatkowych danych – mało przydatne dla zewnętrznych nabywców (firmy boją się udzielać szczegółowych informacji podmiotom zewnętrznym) – są czasochłonne, kosztowne i skomplikowane w użyciu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Sopińska, *Ograniczenia w pomiarze kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, [w:] *Zarządzanie kapitałem intelektualnym. Istota, pomiar i instrumenty wdrażania*, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 83.

Biorąc pod uwagę ograniczenia wynikające z zastosowania metod finansowych i niefinansowych, znalezienie konsensusu w kwestii założeń i wyboru parametrów pomiaru jest niezwykle trudne. Dlatego też kompromisem są metody pomiaru, które swoje koncepcje opierają na miernikach zarówno ilościowych, jak i jakościowych.

Wypracowane metody pomiaru kapitału intelektualnego, mimo braku precyzji, stanowią podstawę oszacowania wiedzy, która kapitalizuje się w wartości rynkowej przedsiębiorstw. Natomiast z punktu widzenia makroekonomii umożliwiają identyfikację obszarów i czynników determinujących rozwój gospodarki opartej na wiedzy.

4. Podsumowanie

Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach gospodarki opartej na wiedzy determinuje konieczność ewolucji poglądów na temat głównych czynników sukcesu. Decydujące z punktu widzenia konkurencyjności nie tylko przedsiębiorstw, ale też

¹⁷ G. Urbanek, *Kapitał intelektualny*, [w:] *Metody wyceny spółki. Perspektywa klienta i inwestora*, Poltext, Warszawa 2006, s. 179.

¹⁸ K.E. Sveiby, *Methods for Measuring Intangible Assets*, www.sveiby.com.

i całych gospodarek stają się unikatowe zasoby niematerialne utożsamiane z kapitałem intelektualnym. Dzięki swojej indywidualności i niepowtarzalności oraz trudności w ich kopiowaniu mogą one stanowić bazę przewagi konkurencyjnej o stosunkowo trwałym charakterze. Jednak w tradycyjnych modelach ekonomicznych w całości pokazywany jest wyłącznie kapitał materialny (rzeczowy, finansowy), natomiast w niewielkim zakresie odzwierciedlany jest kapitał intelektualny.

Obecnie brakuje wypracowanej, uniwersalnej definicji kapitału intelektualnego, co powoduje rozbieżności terminologiczne, a w efekcie trudności z jego identyfikacją i konceptualizacją. Również, jak dotychczas, nie powstał jednolity, uznawany przez wszystkich system jego pomiaru.

Stanowi to ogromne wyzwanie dla przedsiębiorstw, gdyż efektywność ich działań uwarunkowana jest nie tylko posiadaniem unikatowych zasobów niematerialnych, ujmowanych jako kapitał intelektualny, ale też praktyczną zdolnością wykorzystywania ich w jak największym stopniu oraz umiejętnością nieustannego ich pozyskiwania i pomnażania.

Biorąc to pod uwagę, przedsiębiorstwa powinny podejmować próby wypracowania odpowiedniego systemu analizowania wszystkich obszarów działalności firmy, w tym unikatowych zasobów utożsamianych z kapitałem intelektualnym. Do ich prawidłowej identyfikacji i konceptualizacji niezbędne jest przyjęcie wewnętrznego sposobu definiowania kapitału intelektualnego. Wyjściową powinno być jego statyczne ujęcie, które stanowi podstawę do określenia go w kontekście elementów składowych oraz umożliwi opis poszczególnych komponentów. Natomiast ujęcie dynamiczne pozwoli spojrzeć na kapitał intelektualny jako efekt wzajemnych powiązań i zależności zachodzących między poszczególnymi jego komponentami, co jest istotne z punktu widzenia budowania i umacniania przewagi konkurencyjnej. W zakresie pomiaru kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa powinny stosować podejście sytuacyjne i przy wyborze metody kierować się¹⁹: przeznaczeniem metody pomiaru, dostępem do informacji wykorzystywanych w danej metodzie, zakresem i szczegółowością wymaganej informacji, sposobem i kosztem pozyskiwanej informacji.

Literatura

- Barney J., *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*, „Journal of Management” 1991, vol. 17(1).
- Bartnicki M., Strużyna J., *Przedsiębiorczość i kapitał intelektualny*, AE, Katowice 2001.
- Brennan N., Connel B., *Intellectual Capital: Current Issues and Policy Implications*, „Journal of Intellectual Capital” 2000, vol. 3.
- Brooking A., *The Management of Intellectual Capital*, „Long Range Planning” 1997, vol. 3.
- Czym jest kapitał intelektualny?*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2008, nr 1.

¹⁹ A. Sopińska, *Wiedza jako strategiczny zasób przedsiębiorstwa. Analiza i pomiar kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, Monografie i Opracowania SGH nr 556, Warszawa 2008, s. 162-163.

- Edvinsson L., Malone M.S., *Kapitał intelektualny*, PWN, Warszawa 2001.
- Fazlagić A., *Metody jakościowe w pomiarze kapitału intelektualnego*, www.egov.pl.
- Fitz-Enz J., *Rentowność inwestycji w kapitał ludzki*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2001.
- Gospodarka oparta na wiedzy jako wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, marzec 2001.
- Jarugowa A., Fijałkowska J., *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym. Koncepcje i praktyka*, ODDiK, Gdańsk 2002.
- Jashapara A., *Zarządzanie wiedzą*, PWE, Warszawa 2006.
- Kasiewicz S., Rogowski W., Kicińska M., *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Lev B., *Intangibles. Management, Measurement and Reporting*, Brookings Institution Press, Washington D.C. 2001.
- Luthy D.H., *Intellectual Capital and its Measurement*, 2004, www.bus.osaka-cu.ac.jp.
- Roos G., *An Intellectual Capital Primer*, Canfield University, 2003, www.euintangibles.net /library/localfiles / Ross_AnIntellectualCapitalPrimer/.
- Skrzypek E., *Rola wiedzy we współczesnym zarządzaniu*, [w:] *Polskie firmy wobec globalizacji. Luka kompetencyjna*, PWN, Warszawa 2007.
- Sopińska A., *Wiedza jako strategiczny zasób przedsiębiorstwa. Analiza i pomiar kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, Monografie i Opracowania SGH nr 556, Warszawa 2008.
- Sveiby K.E., *Intellectual Capital and Knowledge Management*, www.sveiby.com.
- Sveiby K.E., *Methods for Measuring Intangible Assets*, www.sveiby.com.
- Tan H., Plowman D., Hancock P., *Intellectual Capital and Financial Returns of Companies*, „Journal of Intellectual Capital” 2007, vol. 8.
- Urbanek G., *Pomiar kapitału intelektualnego i aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
- Wojtyna A., *Czy tradycyjna ekonomia pozwala zrozumieć tzw. nową gospodarkę?*, [w:] *Czy ekonomia nadąża z wyjaśnianiem rzeczywistości*, PWE, Warszawa 2001.

INTELLECTUAL CAPITAL OF AN ORGANIZATION AND ITS MEASUREMENT – A CHALLENGE FOR COMPANIES OF ECONOMY BASED ON KNOWLEDGE

Summary

Functioning of companies in an economy based on knowledge determines a necessity of views evolution on main success factors. From the point of view of competitiveness, unique intangible resources equated with intellectual capital become decisive not only for companies, but for whole economies.

Nowadays, on account of the lack of developed standards in the scope of intellectual capital, its identification, conceptualization and measurement constitute a huge challenge for companies whose competitiveness is determined by stores of knowledge.